

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Preddiplomski studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

ZAVRŠNI RAD

Stereotipi o odgođenom roditeljstvu

Kolegij: Obiteljski odgoj i partnerstvo s roditeljima

Mentorica: prof. dr. sc. Vesnica Mlinarević

Sumentorica: doc. dr. sc. Maja Brust Nemet

Studentica: Ana Babić

Osijek, rujan 2018.

Sadržaj

Sažetak	2
Summary.....	3
1. Uvod.....	4
1.1. Definicija stereotipa.....	4
1.2. Roditeljstvo.....	5
1.3. Životni vijek čovjeka.....	5
1.4. Pojava odgođenog roditeljstva i statistika rađanja.....	9
2. Odnos unutar obitelji nekad i sad.....	13
3. Metodologija istraživačkog rada.....	14
3.1. Vrsta istraživanja	14
3.2. Istraživačka etika	14
3.3. Ciljevi i zadaci istraživanja.....	14
3.4. Uzorak istraživanja.....	14
3.5. Instrument istraživanja.....	15
3.6. Postupak istraživanja	15
4. Rezultati istraživanja/ Interpretacija rezultata.....	15
5. Rasprava.....	20
6. Zaključak.....	24
7. Literatura.....	25
8. Prilozi.....	26

Sažetak

Termin odgođenog roditeljstva postoji već duže vrijeme, no zahvaljujući napretku medicine, a time i produljenju životnog vijeka čovjeka, mijenjala se i dob odgođenog roditeljstva. Ranih osamdesetih dvadesetog stoljeća odgođeno roditeljstvo određuje se kao dobivanje djeteta kad je roditelj u dobi od 25 ili više godina. Odgođeno roditeljstvo kao ono u kojemu majka prvi puta rađa dijete u dobi od 30 ili više godina definiraju Gottesman (1992), Nagle (2006), Neville i Parke (1993; prema Parke i Neville, 1995) i Walter (1986). No, kako je njihovo istraživanje bilo longitudinalne prirode, već se tijekom provođenja istraživanja dobna granica uobičajenoga ostvarenja roditeljstva počela pomicati pa su autorice naknadno dodale određen broj ispitanika koji su prvo dijete dobili u kasnim tridesetima ili ranim četrdesetima, što su nazvale srednjovječnim roditeljstvom. Danas termin odgođenog roditeljstva ostaje kao ono u kojemu majka prvi put rađa dijete u dobi od 35 godina ili više. Ovim istraživanjem želimo dobiti uvid u stereotipe s kojima se susreću roditelji odgođenog roditeljstva od strane mlađe populacije, točnije studenata.

Istraživanje se provodi u obliku vezanog, individualnog intervjua na stratificiranom uzorku studentske populacije na području Osijeka i Osječko-baranjske županije.

Ključne riječi: *odgođeno roditeljstvo, odgoj, roditeljstvo, stereotipi*

Summary

The term delayed parenthood has existed for a long time, but due to the advancement of medicine and thereby the prolongation of the life span of man, the terminology of delayed parenthood has also changed. In the early eighties, delayed parenting is defined as having a first child aged 25 or over. Delayed parenthood, such as the one in which the mother is aged 30 or over at the time of having her first-born is defined by Gottesman (1992), Nagle (2006), Neville and Park (1993; Parke and Neville, 1995) and Walter (1986). But as their research was of longitudinal nature, the usual age of parenting began to shift during the study, and the authors subsequently added a number of subjects who received their first child in the late thirties or early forties, referred to as mid-adult parenthood. Today, the term delayed parenthood remains the one in which parents have their first-born child at the age of 35 or over. With this research, we want to gain insight into the stereotypes that parents of delayed parenting meet with the younger population, more specifically college students.

The research is conducted in the form of a linked, individual interview on the stratified sample of the student population in Osijek and Osijek-Baranja County.

Key words: *delayed parenthood, upbringing, parenting, stereotypes*

1. Uvod

Odgođeno roditeljstvo je slabo istraživana tema, osobito na području Hrvatske; štoviše, moglo bi se reći da je ono „tabu“ tema. Sve se više osoba odlučuje za odgođeno roditeljstvo ili je čak primorana na to zbog izazova karijera ili bioloških stanja. S obzirom na to da je terminologija odgođenog roditeljstva, rekli bismo, fluidna jer se ona mijenja zajedno sa napretkom medicine i prati trendove roditeljstva, za svrhu ovog rada koristit će se sljedeća definicija.

„Odgođenim roditeljstvom se smatra roditeljstvo u kojemu roditelji (ili roditelj koji sam odgaja dijete) pri rođenju svoga prvog djeteta (ostvarenju roditeljstva po prvi puta) ima(ju) 35 ili više godina.“ (Kušević, 2013, 106).

Prema Kušević (2013) odgođeno roditeljstvo je ostvarenje roditeljstva po prvi puta u 35. godini života ili više. Uzimajući u obzir tehnološki napredak i ubrzano doba u kojemu živimo, kako roditelji odgođenog roditeljstva uspijevaju rješavati izazove roditeljstva i poslovnog svijeta u svojoj „starijoj“ dobi i što misli mlađa populacija o kvaliteti njihovog načina odgajanja?

1.1. Definicija stereotipa

„Stereotip (stereo- + -tip, prema franc. stéréotype), je sklop pojednostavljenih i pretjerano uopćenih osobina koje se pridaju svim pripadnicima neke društvene skupine (etničke, rasne i dr.). Raširena i razmjerno trajna kognitivna shema o zajedničkim, češće negativnim nego pozitivnim značajkama društvene skupine (npr. profesori su rastreseni i sitničavi, Japanci su marljivi i točni, Afroamerikanci su glazbeno nadareni i skloni lagodnu životu). Stereotipi pojednostavnjivanjem složene društvene sredine olakšavaju obradbu informacija i snalaženje u njoj. Tako se npr. nedostatne informacije o značajkama pojedinca nadoknađuju »znanjem« o osobinama skupine kojoj on pripada. U širem značenju, često ponavljani, neizvorani postupak ili djelo, klišej“ (Leksikografski zavod Miroslava Krlež, 2017).

Imajući na umu ovu definiciju stereotipa, pitanja za intervju su se na taj način i birala. Što bismo najčešće mogli čuti od objektivnih promatrača starijih roditelja? Na kakve stereotipne prepreke bi roditelji mogli naići? No, s druge strane, kako svakim danom medicina sve više napreduje, time se produljuje i životni vijek čovjeka. Stoga, nije li logički korak da se time pomiče i granica roditeljstva?

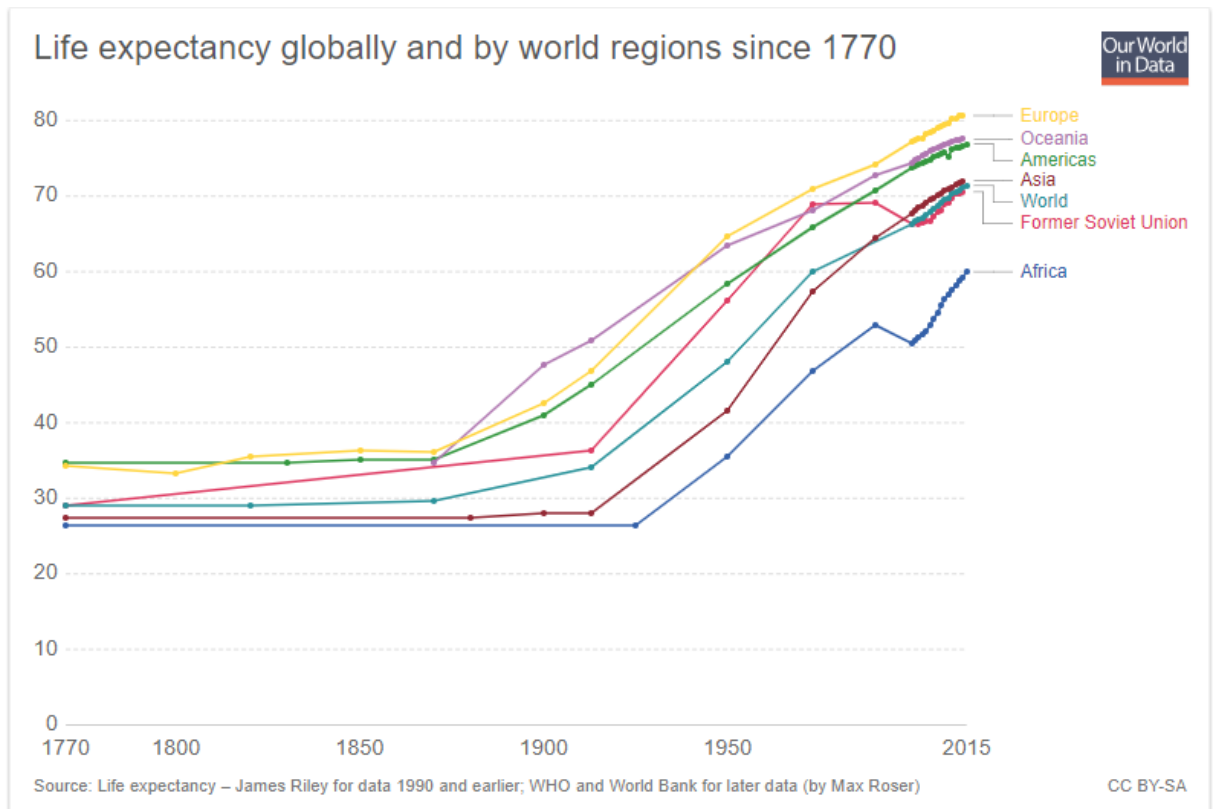
1.2. Roditeljstvo

Roditeljstvo samo po sebi bi se moglo definirati na različite načine i kroz različite aspekte. Ono se može promatrati kao čisti sociološki ili biološki pojam. Gledajući samo semantiku riječi *roditeljstvo*, ono upućuje na biološku vezu, no s razvojem načina života, trendova i medicine, današnje obitelji uopće ne moraju imati biološku vezu, nego emocionalnu. Daleko se razlikuje pojam tradicionalne obitelji od današnjeg pojma obitelji. Isto tako, većina definicija roditeljstva bazirat će se na brigu roditelja o djetetu, no prestaje li stvarno briga roditelja za svoje dijete čak i kada ono odraste? Isto tako, nije li dijete ono koje se na kraju brine za svoga roditelja kada on/ona doživi duboku starost? Naravno, i dalje je starija osoba ta koja je roditelj, no definiramo li roditeljstvo samo kao brigu roditelja oko djeteta, prema tome dijete postaje roditelj.

Ipak, s obzirom na to da se u ovome radu gleda na odgođeno roditeljstvo i njegove prednosti ili mane, samo roditeljstvo će se definirati kao: “sveukupnost aktivnosti koje jedna ljubavljiva motivirana osoba poduzima u odnosu s djetetom s ciljem poticanja djetetova cjelokupnog razvoja“ (Kušević, 2013, 23).

1.3. Životni vijek čovjeka

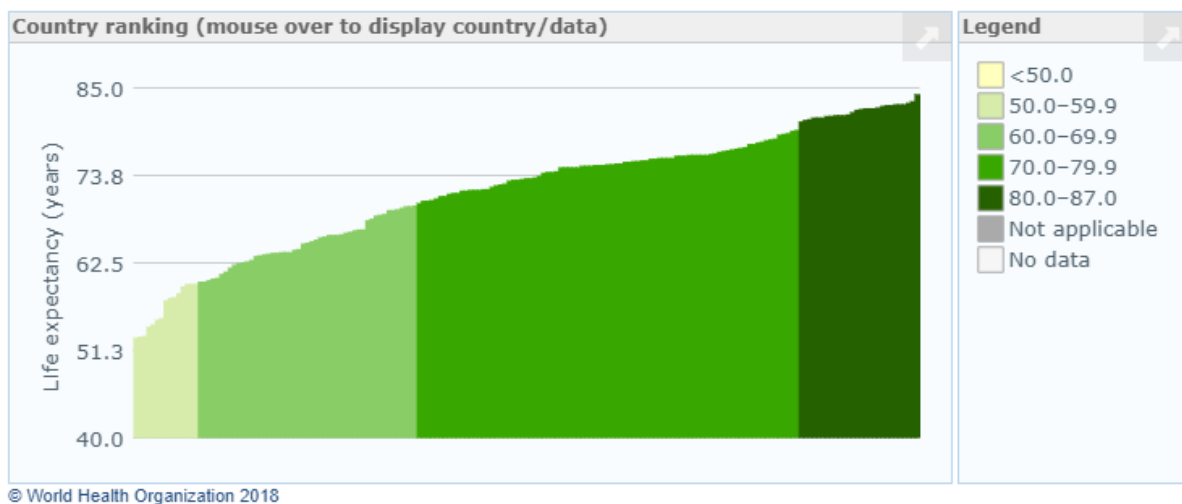
Spominjući temu životnog vijeka u poglavlju 1.1., samo je ukratko rečeno o produljivanju životnog vijeka i to kao jedan od faktora za ostvarenje roditeljstva prvi put u starijoj dobi. Na slici 1.1. se vidi drastičan skok u porastu životnog vijeka po svijetu i svjetskim regijama 1950-ih godina, no za potrebe rada, naglasak će biti na Europi.

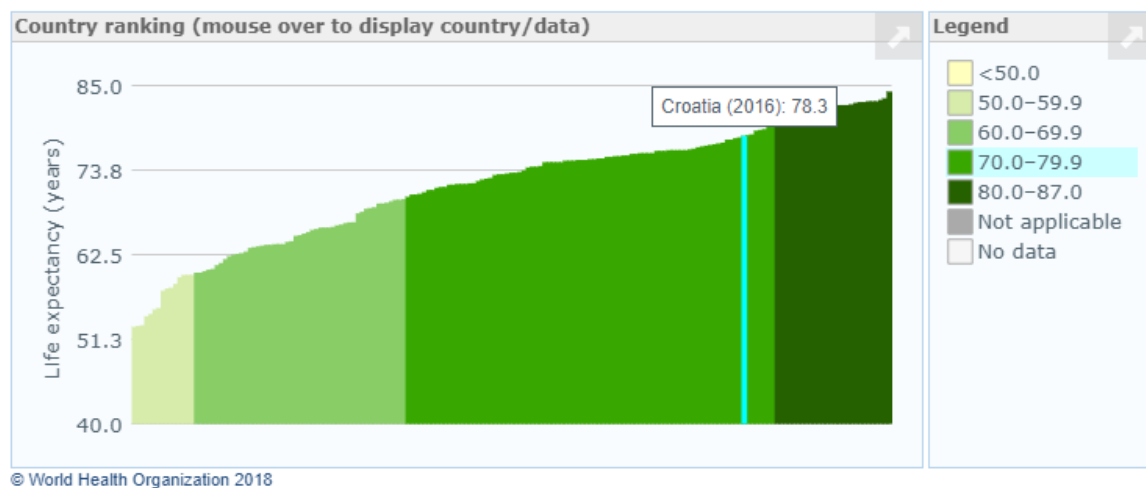
Slika 1.1. Životni vijek globalno i po svjetskim regijama od 1770. (Roser, 2018)

Nedvojbeno je ovom skoku u porastu životnog vijeka pridonio razvoj medicine. Tijekom 1900-tih je godina u Europi životni vijek čovjeka bio malo iznad 40-te godine, stoga je logično da je dob za rađanje puno ranije, npr. 20 godina i ranije jer je to pola životnog vijeka, kada je i tijelo u „naponu“ snage.

Stotinjak godina kasnije, životni vijek se udvostručio, barem u većini zemalja. Današnji životni vijek čovjeka je prosječno na globalnoj razini 72.0 godina u 2016. godini (slika 1.2.), dok je u Hrvatskoj 78.3 godina (slika 1.3.).

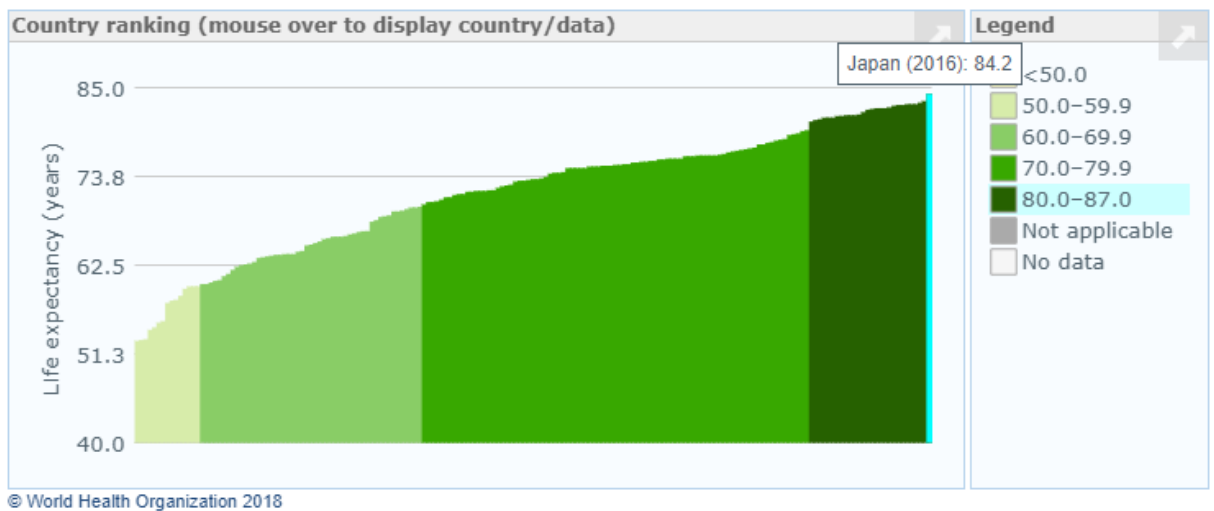

Slika 1.2. Životni vijek u godinama (WHO, 2018)

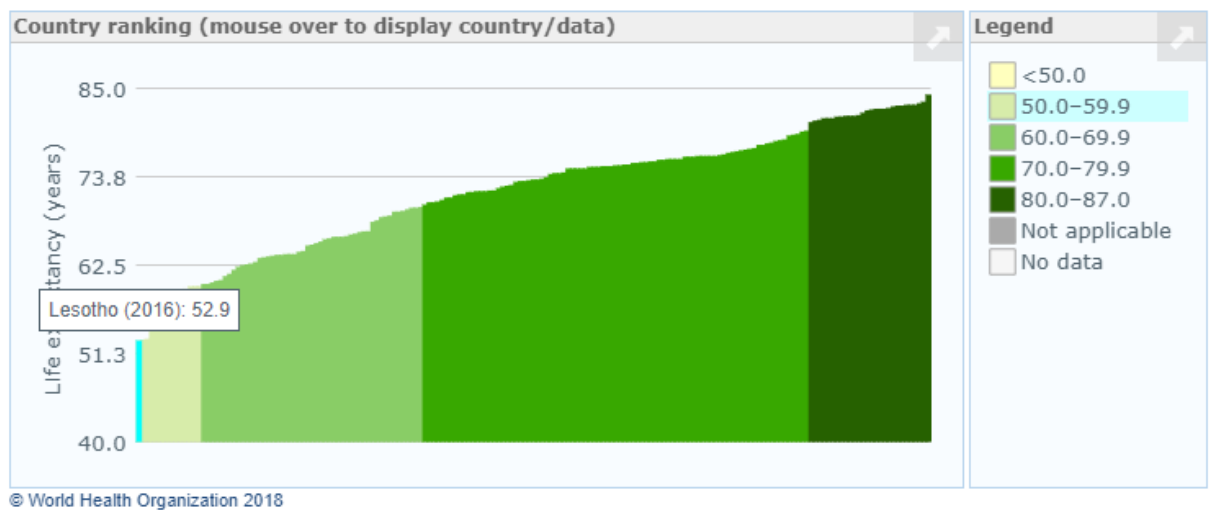

Slika 1.3. Životni vijek u godinama, Hrvatska (WHO, 2018)

Sa životnim vijekom od 84.2 godine predvodi Japan (slika 1.4.), dok je zemlja s najnižim životnim vijekom Lesoto s 52.9 godina (slika 1.5.).

Slika 1.4. Životni vijek u godinama, Japan (WHO, 2018)

Slika 1.5. Životni vijek u godinama, Lesoto (WHO, 2018)

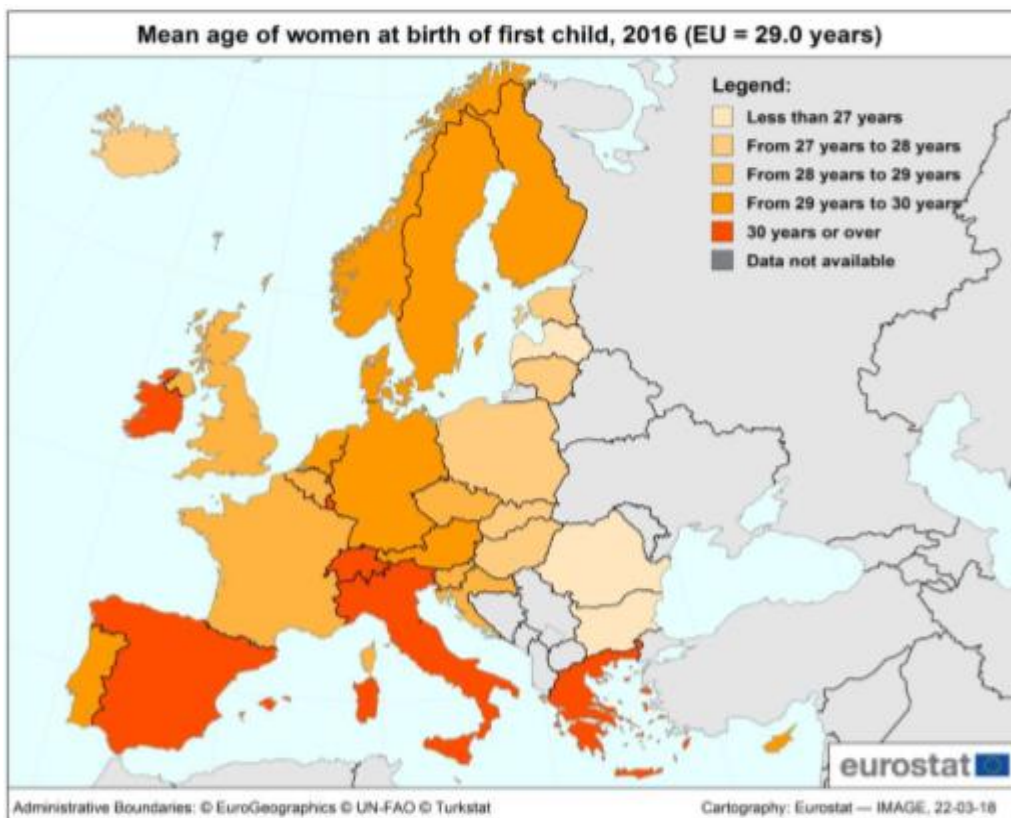
Današnji najniži životni vijek je bio najviši očekivani životni vijek između 1900-tih i 1950-tih u Oceaniji (slika 1.1.)

1.4. Pojava odgođenog roditeljstva i statistika rađanja

Analizom statističkih podataka o dobi žena pri rađanju prvog djeteta, dobit će se uvid o pojavi odgođenog roditeljstva. Wilkie (1981) opisuje pojam odgađanje roditeljstva kao odgodu rađanja prvog djeteta nakon određenog vremena od trenutka sklapanja braka. Također, Wilkie opisuje u svome radu kako su početkom 60-ih trećina žena koje prvi put rađaju imale 25 i više godina. U razdoblju između 1960. do 1964. godine, prosjek rađanja bio je 14 mjeseci nakon sklapanja braka, dok je u razdoblju od 1975. do 1978. ova brojka porasla na 24 mjeseca od sklapanja braka (Wilkie, 1981, prema Američkom uredu za popis stanovništva, 1979).

„Još je upečatljiviji porast broja žena starijih od 25 godina koje nose prvo dijete. Godine 1960. 24% svih žena u dobi od 20 do 24 godine bez djece je povećan na 43% (Američki ured za popis stanovništva, 1978). Do 1978. gotovo jedna trećina (30,5%) prvih poroda bilo žena starijih od 25 godina (Američki nacionalni centar za zdravstvenu statistiku, 1980)“ (Wilkie, 1981, 583,584).

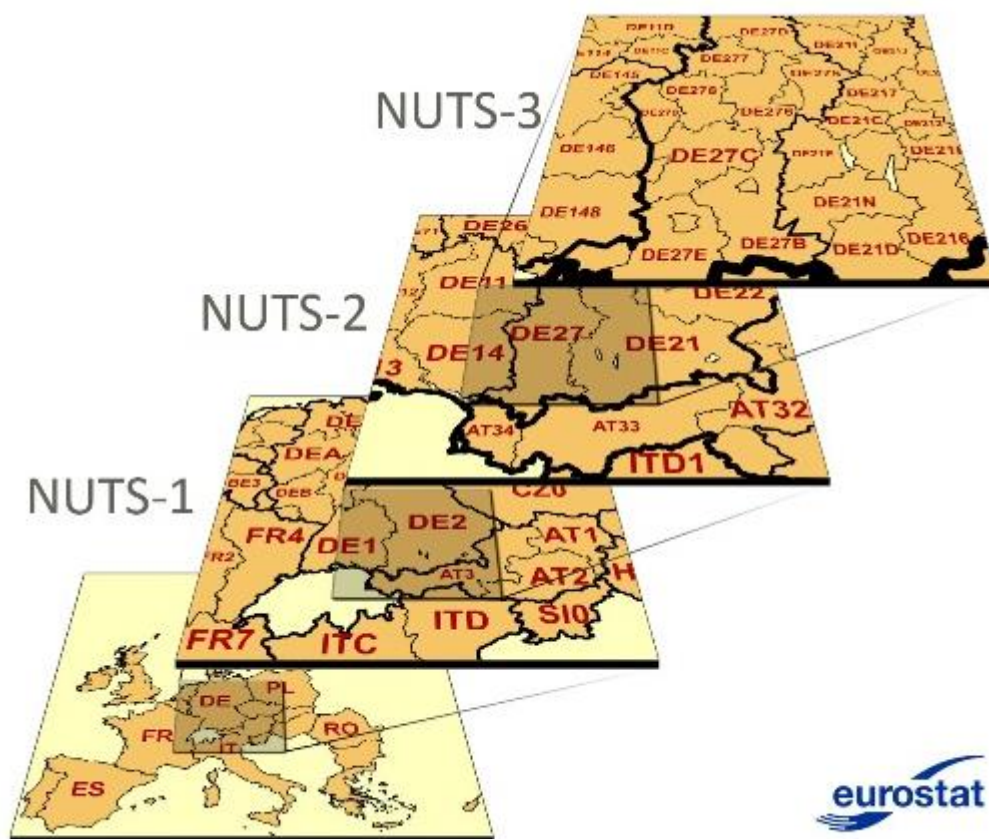
Današnje statistike prikazuju drukčije stanje. Slika 1.6. prikazuje dob žena pri rođenju prvog djeteta po zemljama Europe. Na desnoj strani slike vidimo legendu koju prikazuje koje boje označavaju dob pri rođenju.

Slika 1.6. Srednja dob žena pri rađanju prvog djeteta, 2016 (Eurostat,2018)

Hrvatska je pod kategorijom prosjeka i malo ispod prosječne dobi na razini Europe; srednja dob rađanja u Hrvatskoj je od 28 do 29 godina. S najnižom dobi rađanja predvode Bugarska, Rumunjska i Latvija. Najniža je u Bugarskoj sa srednjom dobi od 25.1 godinu. S najvišom srednjom dobi rađanja predvode Španjolska, Italija, Grčka, Irska, Luksemburg i Švicarska.

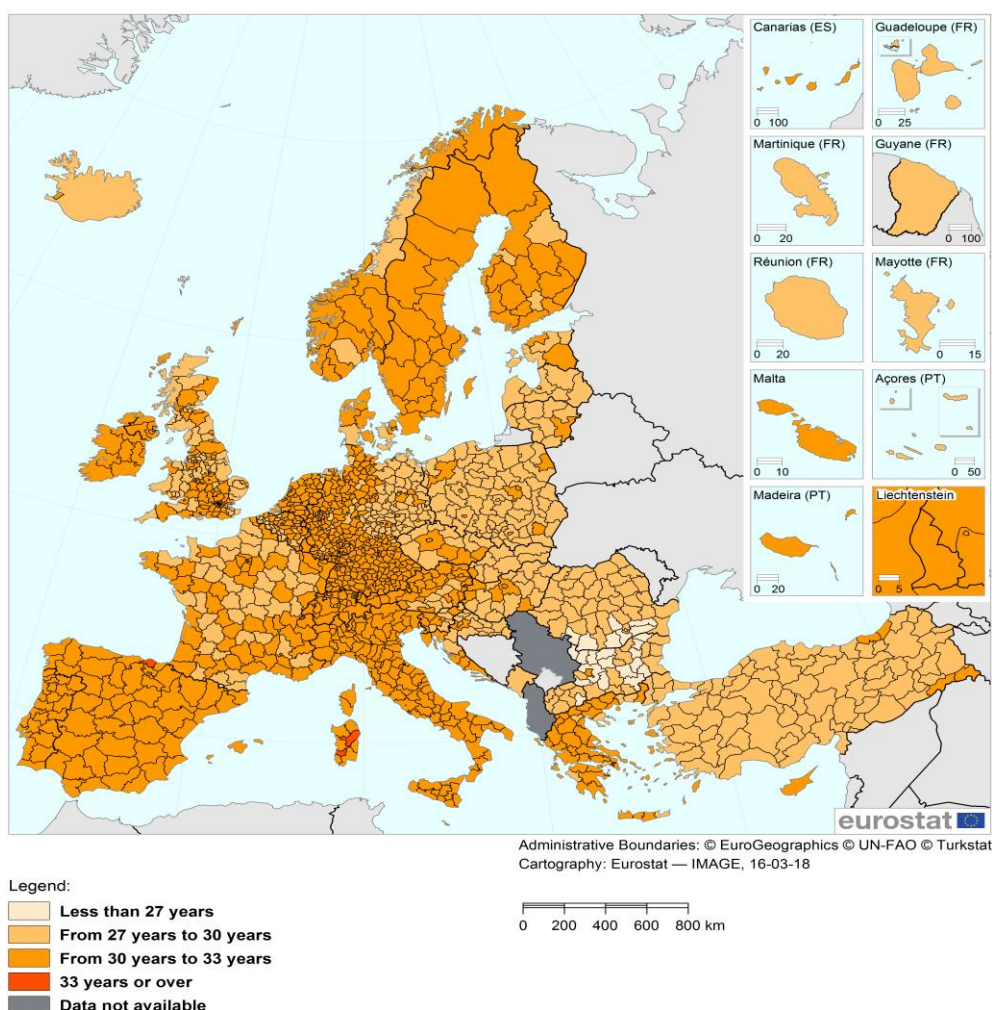
Na slici 1.8. vidimo također prikaz srednje dobi žena pri rađanju prvog djeteta, no na bazi NUTS 3 regija (slika 1.7.)

Slika 1.7. NUTS klasifikacija (Eurostat, 2018)

Prema NUTS-3 klasifikaciji regija, prikazuje se uređenje zemalja, primjerice, kao što je Republika Hrvatska uređena po županijama.

Mean age of women at childbirth by NUTS 3 region, 2016
EU = 30.6 years

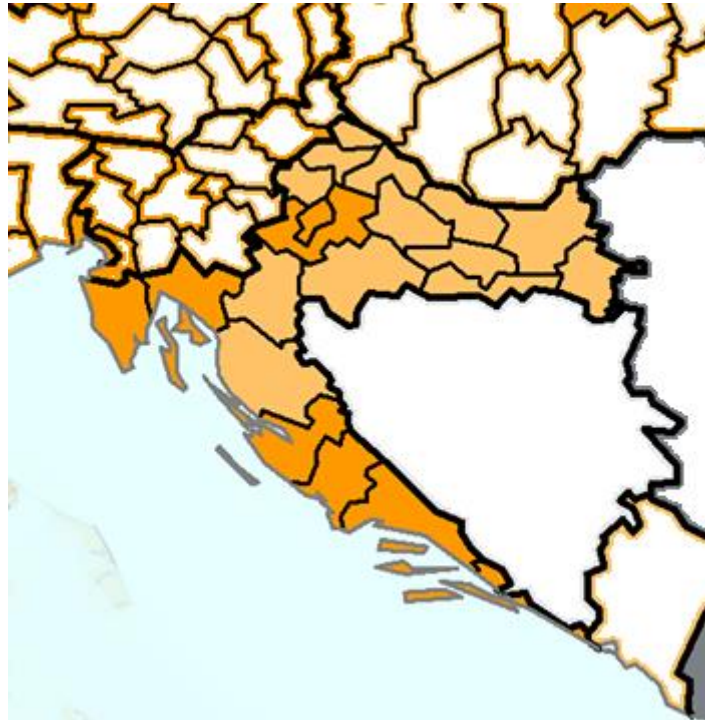

Slika 1.8. Srednja dob žena pri rađanju prvog djeteta po NUTS-3 regijama, 2016
(Eurostat,2018)

Gledajući prema NUTS-3 klasifikaciji, srednja dob rađanja na području svih regija je 30.6 godina (Eurostat, 2018), što je zapravo više za godinu od prosjeka na razini Europe. Srednja dob rađanja je bila ispod 27 godina u 22 regije Europske unije. U Bugarskoj 15 od 18 NUTS-3 regija pripadaju kategoriji niske srednje dobi, kao i Rumunjska, gdje 7 NUTS-3 regija pripada u kategoriju niske srednje dobi rađanja. Najniža je regija Silven u Bugarskoj s 25.1 godinom. S druge strane, grčka regija Voreios Tomeas Athinon, zabilježena je s najvišom srednjom dobi od 33.8 godina. Na razini svih NUTS-3 regija, 11 NUTS-3 regija je

zabilježeno sa srednjom dobi rađanja preko 33 godine. Pet od tih regija je u Ujedinjenom Kraljevstvu, točnije u Londonu (Eurostat, 2018).

Što se tiče Hrvatske, većinski dio županija pripada u kategoriju srednje dobi rađanja od 27 do 30 godina, dok Istarska, Primorsko-goranska, Grad Zagreb, Zagrebačka županija, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija pripadaju u kategoriju srednje dobi rađanja od 30 do 33 godine (Slika 1.9.).

Slika 1.9. Srednja dob žena pri rađanju prvog djeteta po NUTS-3 regijama, Hrvatska 2016 (Eurostat, 2018)

2. Odnosi unutar obitelji nekad i sad

Suštinu promjena u obiteljskim odnosima različiti autori različito imenuju – tako Pećnik (2008) govori o pomaku s roditeljskoga autoriteta na roditeljsku odgovornost, dok de Swaan (1982; prema Jans, 2004) i du Bois-Raymond (2001; prema Jans, 2004) govore o tranziciji iz kućanstva naredbi u kućanstvo pregovaranja. U suštini njima sličan, ali iscrpniji pregled razvoja odnosa unutar obitelji daje Edwards (2002), koji govori o tri faze razvoja, promatrane kroz prizmu položaja djeteta u obitelji i društvu, a to su faza familizacije, faza institucionalizacije i faza individualizacije.

Ta novonastala (djelomična) ravnoteža u pravima odraslih i djece dovela je do govora o kraju ili krizi odgoja te o nedisciplini i prevelikoj permisivnosti suvremenih roditelja koji su izgubili pravo na bitna odgojna sredstva. Međutim, Giddens (1992) smatra kako roditeljski autoritet nije zamijenjen permisivnošću, već intimnošću. Pritom autor sugerira da se i odnos između roditelja i djece može promatrati tek kao jedna od mogućih veza, poput veze između bilo koje dvije odrasle osobe u kojoj pojedinci ostaju zato jer su intrinzično motivirani, a ne zato jer moraju. Kada bi se odnos između roditelja i djece doista tako promatrao, današnja bi djeca mogla i izaći iz odnosa s roditeljima koji su podbacili (Giddens, 1992). Takva razmatranja još uvijek zvuče kao utopijska projekcija, mada sve veći naglasak koji suvremeno društvo stavlja na participativna prava djeteta, kao i rastuća spremnost pravnih sustava da stanu na stranu djeteta čiji roditelji ne obnašaju adekvatno svoju roditeljsku ulogu (Montgomery, 2009) ukazuju na to da bi u daljoj budućnosti djeca doista mogla raskidati odnose sa svojim roditeljima.

3. Metodologija istraživačkog rada

3.1. Vrsta istraživanja

Istraživanje se provelo u rujnu u razdoblju od 14 dana. S obzirom da se istraživanje provelo jednokratno, istraživanje je transverzalno. Istraživanje je i kvalitativno: prikazuje različite stavove studentske populacije o odgođenom roditeljstvu.

3.2. Istraživačka etika

Etičnost istraživanja ogleda se u anonimnim odgovorima u intervjuu te mogućnosti odustajanja u bilo kojem trenutku intervjuiranja. Također, i usmenim pristankom na rješavanje intervjua.

3.3. Ciljevi i zadatci istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi stavove studenata o odgođenom roditeljstvu. Iz cilja istraživanja proistekli su zadatci istraživanja:

- 1) Što studenti misle da je odgođeno roditeljstvo?
- 2) Što studenti misle kakav je biološki utjecaj na odgođeno roditeljstvo?
- 3) Kakav je stil roditeljstva u odgođenom roditeljstvu?
- 4) Kakva je financijska stabilnost i utjecaj pronatalnih politika na odgođeno roditeljstvo?
- 5) Kakav je socijalni utjecaj i prihvatljivost odgođenog roditeljstva?

3.4. Uzorak istraživanja

U istraživanju su sudjelovali studenti (N=22) s devet fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (6 s Medicinskog fakulteta u Osijeku, 4 s Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, 4 s Prehrambeno-tehnološkog fakulteta u Osijeku, 1 s Pravnog fakulteta Osijek, 3 Ekonomskog fakulteta Osijek, 1 s Fakulteta elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija u Osijeku, 1 s Filozofskog fakulteta u Osijeku, 1 Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku i 1 s Fakulteta za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek) u dobi od 19 do 30 godina. U intervjuu je sudjelovalo 17 ženskih ispitanika i 5 muških ispitanika. Ispitanici su činili stratificirani uzorak.

3.4. Instrument istraživanja

U istraživanju je korišten vezani strukturirani intervju koji se sastojao od socio-demografskih podataka (dob, spol i godina studija) te 15 pitanja koje opisuju različite stereotipe o odgođenom roditeljstvu. Primjer intervjua vidljiv je u prilogu 1.1.. Intervju je jedini mjerni instrument korišten u istraživanju, a paradigma istraživanja je pozitivizam. Intervju je individualni i vezanog tipa.

3.5. Postupak istraživanja

Intervjuiranje je provedeno u kolovozu 2018. godine na devet fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Prosjek trajanja intervjua bio je 30 minuta. Prvotno su odabrani slučajnim odabirom studenti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, zatim su jednostavnim slučajnim odabirom izabrani studenti devet različitih sastavnica i pozvani elektroničkom poštom na istraživanje, a potom su oni koji su se odazvali (22) intervjuirani usmenim putem.

4. Rezultati istraživanja i interpretacija rezultata

1. Kako biste opisali pojam odgođenog roditeljstva svojim riječima?

Devetnaest je ispitanika izjavilo da je odgođeno roditeljstvo postanak roditeljem kasnije, zbog karijera i sl. u dobi iznad prosjeka, koja je varirala od 25 do 35 godina. Ipak se većinski dio izjasnio da je dob za odgođeno roditeljstvo iznad 30-e.

Dva su ispitanika izjavila kako opisuju odgođeno roditeljstvo kao nedostatak vremena kod roditelja za odgoj svoje djece pa ta djeca više provode vrijeme sa bakama, djedovima i sl.

Jedna je osoba opisala odgođeno roditeljstvo kao bolja odluka za roditeljstvo zbog emocionalne zrelosti i životnog iskustva.

2. Jeste li upoznati s terminologijom odgođenog roditeljstva?

Najviše ispitanika, njih 11, izjavilo je kako nisu upoznati s terminologijom odgođenog roditeljstva. Sedam je ispitanika izjavilo da su upoznati s terminom, dok njih četvero je izjavilo da su samo čuli, ali nisu skroz upoznati s punom terminologijom.

3. Preko koje dobi mislite da nastupa odgođeno roditeljstvo?

Sedam je ispitanika izjavilo da misle da poslije 35. godine života nastupa odgođeno roditeljstvo i isti broj ispitanika je izjavilo da odgođeno roditeljstvo nastupa poslije 30. godine. Ostatak odgovora je prilično specifičan u dobi. Jedna je osoba izjavila da je odgođeno roditeljstvo nastupa između 27. i 28. godine. Jedna je osoba rekla da nastupa nakon 40., dva ispitanika izjavili su da nastupa nakon 33. godine. Jedna je osoba izjavila da nastupa od 30. do 33. godine; isto tako, jedna je osoba izjavila da nastupa u kasnim tridesetima. Jedna je osoba izjavila da nastupa nakon 37. godine života i još je jedna osoba izjavila da nastupa nakon 32.

4. Mislite li da stariji roditelji imaju više vremena za djecu za razliku od mlađih i zašto?

Osmero je ljudi izjavilo da stariji roditelji imaju više vremena za djecu za razliku od mlađih, većinom zbog stabilne karijere, poslova i već uhodane rutine. Troje je ljudi izjavilo da količina vremena ovisi isključivo o karijeri, a ne dobi roditelja, ali jedna od te tri osobe je izjavila da misli da svejedno stariji roditelji imaju više vremena od mlađih. Troje je ljudi izjavilo da misle da je to više pitanje organiziranosti, prioriteta i volje, a ne dobi. Sedam ispitanika ne slažu se s pitanjem i misle kako stariji roditelji nemaju više vremena za djecu za razliku od mlađih roditelja, baš zbog svojih stabilnih karijera i sl. Jedna je osoba izjavila kako može ići u oba smjera, stariji roditelji mogu imati više vremena, ali isto tako mogu i mlađi, sve je stvar okolnosti.

5. Mislite li da stariji roditelji ne mogu sudjelovati u fizičkim aktivnostima kao mlađi roditelji i zašto?

Šest ispitanika izjavilo je da misle da stariji roditelji mogu sudjelovati u fizičkim aktivnostima, samo su neki naglasili da je starijim roditeljima malo teže nego mlađim roditeljima i da mogu ako nije u pitanju duboka starost.

Troje ispitanika izjavilo je da stariji roditelji ne mogu sudjelovati u fizičkim aktivnostima kao mladi roditelji, ali tek u puno kasnijoj dobi (50+).

No, najviše ispitanika, čak njih 13, je izjavilo kako je to stvar fizičke spremne, volje, motivacije i zdravlja, a ne dobi. Postoje mlađi ljudi koji su u gorjoj spremi nego stariji i obrnuto, naravno. No, i kako je 21. stoljeće, više ne vrijedi toliko pravilo kao prije „stariji – nemoćniji“.

6. Mislite li da stariji roditelji će se teže probuditi za noćno hranjenje novorođenčeta i zašto?

Većina ispitanika, njih 20 od 22, izjavilo je kako se ne slažu s ovom izjavom, kako vjeruju čak suprotno, da je mlađim roditeljima teže buditi se za noćno hranjenje jer im je potrebno više sna za razliku od starijih roditelja i nisu naviknuti na obaveze i imaju „teži“ san nego stariji roditelji. Doduše, jedna je osoba izjavila kako ovisi o zdravstvenom stanju osobe/roditelja. Ostala dva ispitanika izjavila su kako je ova izjava moguća, no da isto ovisi više o volji roditelja i koliko je to dijete željeno.

7. Mislite li da stariji roditelji imaju više strpljenja za razliku od mlađih roditelja i zašto?

Najviše ispitanika, njih 10 izjavilo je da misle da je to najviše stvar karakteristike individualne osobe, a ne dobi. Dok, s druge strane, sedam ispitanika izjavilo je da stariji roditelji imaju više strpljenja za razliku od mlađih zbog životnog iskustva i emocionalne zrelosti, za razliku od mlađih roditelja. Dvoje ispitanika vjeruju da i stariji i mlađi roditelji imaju podjednako strpljenja.

8. Mislite li da će stariji roditelji prekomjerno paziti na zdravlje svog djeteta i zbog čega?

Devet ispitanika misli da će stariji roditelji prekomjerno paziti jer su samo bolje upoznati s bolestima i opasnostima za razliku od mlađih roditelja i jer su dobili dijete kasnije pa ih je više strah jer je možda zadnja prilika za potomstvo.

Sedam ispitanika misli da neće prekomjerno paziti, odnosno da će možda biti oprezniji nego mlađi, ali ne prekomjerno. Zbog svog životnog iskustva razumiju da djetetu neće biti ništa ako se, na primjer, igra u blatu.

Pet ispitanika misli kako će podjednako i mladi i stariji roditelji paziti. Stariji roditelji će zbog straha više paziti, dok će mladi roditelji zbog neiskustva prekomjerno paziti na svoje dijete. Jedna je osoba izjavila da sve ovisi o djetetu i okolnostima.

9. Mislite li da su stariji roditelji više spremni na roditeljstvo od mlađih roditelja zbog životnog iskustva? Obrazložite svoj odgovor.

Četrnaest je ispitanika izjavilo da su stariji roditelji više spremni na roditeljstvo od mlađih roditelja zbog životnog iskustva.

Pet ispitanika izjavilo je da ne misle kako su stariji roditelji više spremni na roditeljstvo od mlađih, ali dva ispitanika je naglasilo da starijim roditeljima svakako životno iskustvo ide u prilog pri odgoju djeteta.

Troje ispitanika misli da ovisi o karakteru osobe i o stilu života koja osoba vodi.

10. Mislite li da djeca starijih roditelja manje doživljavaju nezgode i zbog čega?

Na ovo pitanje, 10 je ispitanika izjavilo da su nezgode jednostavno splet okolnosti, odnose se na spretnost djeteta ili su čak i neizbježne, odnosno ne može se utjecati na to. Dvoje ispitanika izjavilo je da to ovisi o pažnji i pozornosti roditelja, a ne o dobi.

Devet je ispitanika izjavilo da ne misle da djeca starijih roditelja manje doživljavaju nezgode jer su to potkrijepili mišljenjem da dob ne igra ulogu, a jedna je osoba istaknula da je moguće da djeca starijih roditelja ne dožive nezgode jer možda zbog konzervativnog odgoja nemaju ni priliku doživjeti nezgodu.

Jedna je osoba izložila da djeca starijih roditelja manje doživljavaju nezgode.

11. Mislite li da stariji roditelji imaju stabilniju financijsku situaciju za razliku od mlađih roditelja i zašto?

Šesnaest ispitanika složilo se da stariji roditelji imaju stabilniju financijsku situaciju za razliku od mlađih roditelja jer imaju stabilne karijere, stalne prihode i sl. Iako je dvoje ispitanika od tih 16 izjavilo da ne mora nužno biti tako jer često mladi mogu financijski ovisiti još uvijek o svojim roditeljima. Jedan od 16 ispitanika također naglašava da će stariji roditelji imati stabilniju financijsku situaciju pa su prvenstveno zato odgodili roditeljstvo, zbog financijske sigurnosti; ako su odgodili roditeljstvo zbog „uživanja“, neće imati stabilniju financijsku situaciju.

Dvoje ispitanika ne slaže se da stariji roditelji imaju stabilniju financijsku situaciju za razliku od mlađih roditelja, a četvero ispitanika smatra da ovisi dolaze li iz bogate obitelji, kakvi su poslovi/karijere u pitanju itd.

12. Mislite li da su pronatalne politike utjecaje na povećanje pojave odgođenog roditeljstva i na koji način?

Jedanaest ispitanika misli da pronatalne politike nemaju veze sa pojavom odgođenog roditeljstva, dok njih šest misli suprotno, da su pronatalne politike utjecale na povećanje pojave odgođenog roditeljstva. Isto tako, četvero ispitanika tvrdi da pronatalne politike više utječu na mlado roditeljstvo jer pronatalne politike nude financijsku potporu. Jedan ispitanik ne zna odgovor na ovo pitanje.

13. Mislite li da su poboljšanje kontracepcijskih metoda utjecali na pojavu odgođenog roditeljstva i na koji način?

Jedanaest ispitanika misli kako poboljšanje kontracepcijskih metoda nije utjecalo na pojavu odgođenog roditeljstva; neki ispitanici tvrde da su više spriječile zaraze spolnim bolestima.

Deset ispitanika tvrdi suprotno, da je s poboljšanjem kontracepcijskih metoda došlo do povećanja broja odgođenog roditeljstva jer nije toliko često danas kao prije imati neželjenu trudnoću.

Jedna osoba tvrdi kako se slaže sa izjavom, ali da je to posljedica prečestog korištenja kontracepcije, stoga je došlo do nuspojava kod osobe i tako kasnije dobila dijete.

14. Mislite li da religijska vjerovanja imaju utjecaj na odgođeno roditeljstvo i kako?

Jedanaest ispitanika tvrdi kako religijska vjerovanja nemaju utjecaj na odgođeno roditeljstvo. Petero ispitanika izjavilo je da religija, osobito rimokatolička, više utječe na mlado roditeljstvo nego na odgođeno roditeljstvo. Troje ispitanika izjavilo je kako misli da religija utječe na pojavu odgođenog roditeljstva i preostalih troje ispitanika tvrdi kako je to više individualni izbor i stav.

15. Mislite li da pritisak društva i okoline utječu na odgođeno roditeljstvo? Obrazložite svoj odgovor.

Petnaest ispitanika slaže se s izjavom, ali smatra da ne utječu toliko kao prije na odluku pojedinca. Troje ispitanika se ne slaže s izjavom, dok njih četvero tvrde kako to ovisi o osobi ili njezinim prijateljima, i okolini u kojoj se osoba nalazi.

5. Rasprava

Većina ispitanika definirala je odgođeno roditeljstvo kao postankom roditelja u dobi iznad prosjeka, što je i odgovor na prvo istraživačko pitanje, *Što studenti misle da je odgođeno roditeljstvo?*

Za dob koju su ispitanici mislili da nastupa odgođeno roditeljstvo je različito, no možemo reći da je prosječna dob za koju su mislili da nastupa odgođeno roditeljstvo poslije 30., iako je veliki dio također mislio da je nakon 35. Većina ispitanika je izjavila da nisu upoznati s terminom i njegovom terminologijom, no neki ipak jesu, barem djelomično.

Godine 1988. Roosa prepoznaje teškoće definiranja odgođenoga roditeljstva, no kako je u ono vrijeme prosječna dob prvotkinja bila 22 godine, autor je odgođeno roditeljstvo odredio kao ono koje se ostvaruje u dobi od 28 ili više godina, kada prođe fertilitetni vrhunac. Nekoliko godina ranije Baldwin i Nord (1984) odgođeno roditeljstvo određuju kao dobivanje djeteta u dobi od 25 ili više godina, dok odgođeno roditeljstvo kao ono u kojemu majka prvi puta rađa dijete u dobi od 30 ili više godina definiraju Gottesman (1992), Neville i Parke (1993; prema Parke i Neville, 1995), Walter (1986) i Nagle (2006). Zanimljivo pomicanje dobne granice nalazi se unutar istraživanja koje su provele Daniels i Weingarten (1982), koje su kao kasno roditeljstvo odredile ono koje se ostvaruje u kasnim dvadesetima ili ranim tridesetima. No, kako je istraživanje bilo longitudinalne prirode, već se tijekom provođenja studije dobna granica uobičajenoga ostvarenja roditeljstva počela pomicati pa su autorice naknadno dodale određen broj ispitanika koji su prvo dijete dobili u kasnim tridesetima ili ranim četrdesetima, što su nazvale srednjovječnim roditeljstvom.“ (Kušević, 2013).

Prema Kušević (2013) možemo uočiti kako se terminologija često mijenja; već u današnje vrijeme raspravlja se hoće li se dobna granica za terminologiju odgođenog roditeljstva pomaknuti na dob preko 40. Prema tome, vidimo kako je većina ispitanika znala otprilike preko koje dobi nastupa odgođeno roditeljstvo iako je većina (njih 11) izreklo da nisu upoznati s terminologijom otprije.

Drugo je istraživačko pitanje *Što studenti misle kakva je biološki utjecaj na odgođeno roditeljstvo?* S obzirom na to da je ovo slabo istraživana tema, nema točnih podataka o kvaliteti odgoja, no treba spomenuti medicinske rizike za djecu i roditelje odgođenog roditeljstva. Rizik rađanja djeteta s Downovim sindromom je četiri puta veći u dobi od 35 godina, dok je deset puta veći u dobi od 40 godina u usporedbi sa ženom u dobi od 25 godina.

Osim većeg rizika za Downov sindrom, uočena je poveznica između veće dobi majke i pojavom cerebralne paralize, epilepsije, disleksije i autizma kod djeteta (Tarin i sur., 1998).

Što se tiče sna, odrasli ljudi, koji se kategoriziraju u dobi od 26 do 64 godine, trebaju sedam do devet sati sna (National Sleep Foundation, 2015). Istu količinu trebaju i mladi odrasli, koji pripadaju u kategoriju između 18 i 25 godina; stoga vidimo kako su i mladi roditelji i roditelji odgođenog roditeljstva u istoj kategoriji i treba im jednako sati sna.

Većina ispitanika (njih 20) odgovorilo je da misle kako starijim roditeljima neće biti problem ustajati se po noći na noćno hranjenje; štoviše, da bi čak mlađim roditeljima bilo teže ustajati se. Također, Kušević (2013) tumači kako poboljšanje kontracepcijskih metoda pridonosi pojavi odgođenog roditeljstva. Naravno, kontracepcijske metode postojale su i ranije, no 1960-ih kontracepcijske pilule revolucionarizirale su kontrolu rađanja. Dok je ranije korištena uglavnom kada pojedinci više nisu htjeli imati djece ili su željeli postići određen razmak među djecom, danas se, uz navedene svrhe, kontracepcija koristi ponajviše za odgađanje prvoga začeca (Kušević prema Gregory, 2013).

U istraživanju vidimo da je većina, 11 ispitanika, izjavilo da ne misle da je poboljšanjem kontracepcijskih sredstava došlo do veće pojave odgođenog roditeljstva, dok njih 10 misli da jest.

Treće je istraživačko pitanje *Kakav je stil roditeljstva u odgođenom roditeljstvu?*

„Mnogo se istraživanja usmjerilo na konkretna roditeljska ponašanja i odgojne postupke mladih majki. Uspoređujući skupinu majki koje su prvo dijete rodile prije 25. godine s onima koje su prvo dijete rodile nakon 30., Walter (1986) je došla do rezultata kako su mlađe majke češće isticale vlastitu nesigurnost u odgoju, a kao najveću frustraciju roditeljstva navodile discipliniranje djeteta. Moore i Brooks-Gunn (2002) se usto pozivaju na istraživanja koja su pokazala da mlade majke imaju nerealistična očekivanja od djeteta, da su u odgoju strože i manje uključene te da slabije verbalno potiču dijete, iako nisu potvrđene razlike u toplini koju iskazuju prema djetetu u odnosu na starije majke, što je osobito značajno. Na nerealistična očekivanja od razvoja djeteta koja iskazuju mlade majke upozoravaju i Field i sur. (1980; prema Ragozin i sur., 1982), dok na temelju svih rezultata svoga istraživanja Pollock (1996), uspoređujući vrlo mlade i starije majke, zaključuje da znane opasnosti rane reprodukcije u trudnoći, porodu, djetetovu zdravlju i razvoju daleko nadmašuju opasnosti umjereno zreloga majčinstva. Međutim, Ragozin i sur. (1982) upozoravaju na to da postoje i istraživanja koja nisu pronašla nikakvu vezu između majčine dobi i ponašanja prema djetetu u

različitim periodima djetetova života.“ (Odgojne implikacije odgođenog roditeljstva, Kušević, B., 2013).

Iz odgovora ispitanika, vidimo kako je devet ispitanika izjavilo da misle da će roditelji odgođenog roditeljstva prekomjerno, tj. više paziti na djecu za razliku od mlađih, što se sukobi s gore navedenom tezom da su mlađe majke strože u odgoju nego starije majke.

Također, 14 ispitanika izjavilo je da su stariji roditelji više spremni na roditeljstvo nego mlađi roditelji i vidimo kako većina (osam ispitanika) misli da će stariji roditelji imati više vremena, dok njih 10 tvrdi da strpljenje roditelja ovisi o karakteru roditelja, a ne dobi. Ali, devet ispitanika tvrdi da će stariji roditelji imati više strpljenja. Isto tako, 10 ispitanika misli da broj doživljenih nezgoda ovisi o okolnostima, spretnosti djeteta i sl., a ne o dobi roditelja. Stoga se potvrđuje gore navedena teza da su mlade majke nesigurne i više frustrirane što se tiče discipliniranja djeteta.

Četvrto je istraživačko pitanje *Kakva je financijska stabilnost i utjecaj pronatalnih politika na odgođeno roditeljstvo?*

„Za razliku od opće ekonomske situacije u zemlji, ekonomska situacija individue ovisi o fazi životnoga ciklusa u kojoj se individua nalazi kada dobije svoje prvo dijete. Naime, pojedinci iz djetinjstva izlaze s manjkom osobnoga bogatstva, moći i prestiža, za koje se onda natječu obrazovanjem i zaposlenjem (Mirowsky, 2002). Roditeljstvo u ranijoj dobi traži istovremeno balansiranje zahtjeva zaposlenja i podizanja djeteta (ili alternativno privremeno odustajanje od daljnega obrazovanja/uspona u karijeri), dok odgađanje roditeljstva omogućuje pojedincu prvotno akumuliranje osobnoga kapitala i stjecanje odgovarajućega obrazovnog statusa, tek nakon čega dolazi zasnivanje obitelji. Kada se osobna manje povoljna ekonomska situacija individue koja proizlazi iz njene (mlađe) dobi te njena obrazovna i profesionalna statusa preklopi s nepovoljnom ekonomskom i gospodarskom situacijom u kojoj se primjerice već dulji niz godina nalazi Republika Hrvatska, odgađanje roditeljstva može biti jedna od strategija nošenja s tim nepovoljnim ekonomskim faktorima.

„Moguće je na temelju iznesenoga zaključiti kako su ekonomski faktori doista usko povezani s odgađanjem roditeljstva, ali se nikako ne mogu smatrati ključnima/odlučujućima, već ih treba razmatrati u širem kontekstu ostalih društvenih faktora koji su doveli do širenja trenda odgađanja roditeljstva.“ (Kušević, 2013). Iz odgovora ispitanika uočava se da ispitanici potvrđuju ovu tezu. Šesnaest ispitanika izjavilo je da roditelji odgođenog roditeljstva imaju stabilniju financijsku situaciju od mladih roditelja, baš iz gore navedenih razloga; stalna karijera, veće obrazovanje i sl.

Ova teza također potvrđuje i pitanje pronatalnih politika na pojavu odgođenog roditeljstva. S obzirom da su Hrvatskoj pronatalne politike samo određeni financijski poticaj (dječji dohodak), 11 je ispitanika izjavilo da misle da pronatalne politike nisu utjecale na pojavu odgođenog roditeljstva, jer odgođeni roditelji imaju već svoje stabilne karijere i sl.

Peto je istraživačko pitanje *Socijalni utjecaj i prihvatljivost odgođenog roditeljstva?*

Veće društveno prihvaćanje odgođenog roditeljstva može djelomično objasniti rastuću dob pri prvom rođenju. Iz poglavlja 1.4. vidimo koliko se definicija mijenjala tijekom godina, stoga možemo prihvatiti tezu da je odgođeno roditeljstvo sveopće više prihvaćeno. No, i dalje postoje društveni, odnosno socijalni pritisci. Petnaest ispitanika izjavilo je da misli da je pritisak društva utjecao na pojavu odgođenog roditeljstva, osobito u Hrvatskoj. S druge strane, ispitanici (njih 11) tvrdi da Crkva nije utjecala na odgođeno roditeljstvo.

5. Zaključak

U današnjem, ubrzanom i umreženom dobu, roditelji često nemaju vremena za svoju obitelj; zato se i provlači pitanje koliko je kvalitetan odgoj u odgođenom roditeljstvu kada roditelji imaju sve manje energije i vremena za djecu? Uzimajući u obzir brzi napredak, možemo isplanirati ravnotežu između posla i odgoja te uz pomoć sve većeg broja otvorenih institucija i ispomoći za čuvanje i odgoj djece. Iako je sve više socijalno prihvatljivo imati dijete u kasnijoj dobi, postoje li još uvijek stereotipi o odgođenom roditeljstvu i njegovoj kvaliteti?

Neke stereotipne stavke odmah su bile odbačene u ovom istraživanju, dok su neke bile odmah prihvaćene. Primjerice, prekomjerna pažnja starijih roditelja na dijete prihvaćen je stereotip, dok je „pozitivni“ stereotip, da su stariji roditelji više spremni na roditeljstvo, prihvaćen. Također, još jedan „pozitivni“ stereotip, da stariji roditelji imaju stabilniju financijsku situaciju, većinski je prihvaćen.

Posebno je zanimljivo bilo vidjeti upoznatost s terminologijom odgođenog roditeljstva i objašnjenje termina svojim riječima. Iako je većina ispitanika bila u skladu s pravom definicijom termina, bilo je i odgovora poput: *nedostatak vremena za odgajanje svoga djeteta te ono češće provodi vrijeme s bakama, djedovima i sl.*

Uvijek će postojati iznimke u slučajevima kao što smo vidjeli u odgovorima ispitanika. Na primjer, strpljenje i doživljavanje nezgoda ne ovisi o dobi roditeljima već o okolnostima. Svakako trebamo osvijestiti populaciju o svim vrstama roditeljstva i osigurati svim roditeljima grupe podrške u kojima mogu dijeliti iskustva i savjete s roditeljima u sličnim situacijama.

6. Literatura

1. Akrap, A. i sur. (2003). *Činitelji demografskih kretanja u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
2. Carolan, M. (2005). Doing It Properly: The experience of First Mothering Over 35 Years. *Health Care for Women International*, 26, 764-787.
3. Kušević, B. (2013). *Odgojne implikacije odgođenog roditeljstva* (Doktorska disertacija). Zagreb: Filozofski fakultet.
4. Moore, M. C.; de Costa, C. M. (2006). *Pregnancy and Parenting after Thirty-five*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
5. Tarin, J.J i sur. (1998). Long-term effects of delayed parenthood. *Human Reproduction*, 13(9), 2371–2376.
6. *Leksikografski zavod Miroslava Krleža* (2017). <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=35937> (1.9.2018.)
7. Lightbody, T. (2011). *Implications of Delayed Parenthood for Individuals and Families*. Kanada: Canadian Social Work/Travail social canadien.
8. Wilkie, R.T. (1981). The Trend toward Delayed Parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 43(3), 583-591.
9. Sočo, M. (2010). Roditeljsko ponašanje zaposlenih roditelja: povezanost s objektivnim obilježjima posla i subjektivnim doživljajem odnosa roditeljske i radne uloge. *Društvena istraživanja*, 3(113), 647-669.
10. Marcu, M. (2018). *Births and fertility in 2016*. Eurostat.
11. Gottesman, M. M. (1992). Maternal adaptation during pregnancy among adult early, middle, and late childbearers: Similarities and differences. Abstract. *Maternal-Child Nursing Journal*, 20(2), 93-110.
12. Gregory, E. (2007). *Ready. Why women are embracing the new later motherhood*. New York: Basic Books.
13. *Sleep foundation* URL: <https://www.sleepfoundation.org/how-sleep-works/how-much-sleep-do-we-really-need/page/0/2> (10.12.2014.)
14. *Our world in data* URL: <https://ourworldindata.org/life-expectancy#life-expectancy-has-improved-globally> (2018)
15. *World health organisation* URL: http://www.who.int/gho/mortality_burden_disease/life_tables/situation_trends/en/ (2018)

7. Prilozi

INTERVJU STEREOTIPI O ODGOĐENOM RODITELJSTVU

SPOL

DOB

MJESTO ROĐENJA

FAKULTET KOJI POHAĐATE

GODINA STUDIJA

- 1) KAKO BISTE OPISALI POJAM ODGOĐENOG RODITELJSTVA SVOJIM RIJEČIMA?
- 2) JESTE LI UPOZNATI S TERMINOLOGIJOM ODGOĐENOG RODITELJSTVA OTPRIJE?
- 3) PREKO KOJE DOBI MISLITE DA NASTUPA ODGOĐENO RODITELJSTVO?
- 4) MISLITE LI DA STARIJI RODITELJI IMAJU VIŠE VREMENA ZA DJECU ZA RAZLIKU OD MLAĐIH I ZAŠTO?
- 5) MISLITE LI DA STARIJI RODITELJI NE MOGU SUDJELOVATI U FIZIČKIM AKTIVNOSTIMA KAO MLAĐI RODITELJI I ZAŠTO?
- 6) MISLITE LI DA ĆE SE STARIJI RODITELJI TEŽE PROBUDITI ZA NOĆNO HRANJENJE NOVOROĐENČETA I ZAŠTO?
- 7) MISLITE LI DA STARIJI RODITELJI IMAJU VIŠE STRPLJENJA ZA RAZLIKU OD MLAĐIH RODITELJA I ZAŠTO?
- 8) MISLITE LI DA STARIJI RODITELJI ĆE PREKOMJERNO PAZITI NA ZDRAVLJE SVOG DJETETA I ZBOG ČEGA?
- 9) MISLITE LI DA STARIJI RODITELJI SU VIŠE SPREMNI NA RODITELJSTVO OD MLAĐIH RODITELJA ZBOG ŽIVOTNOG ISKUSTVA? OBRAZLOŽITE SVOJ ODGOVOR.
- 10) MISLITE LI DA DJECA STARIJIH RODITELJA MANJE DOŽIVLJAVAJU NEZGODE I ZBOG ČEGA?
- 11) MISLITE LI DA STARIJI RODITELJI IMAJU STABILNIJU FINANCIJSKU SITUACIJU ZA RAZLIKU OD MLAĐIH RODITELJA I ZAŠTO?
- 12) MISLITE LI DA SU PRONATALNE POLITIKE UTJECALE NA POVEĆANJE POJAVE ODGOĐENOG RODITELJSTVA I NA KOJI NAČIN?
- 13) MISLITE LI DA POBOLJŠANJE KONTRACEPCIJSKIH METODA UTJECALI NA POJAVU ODGOĐENOG RODITELJSTVA I NA KOJI NAČIN?
- 14) MISLITE LI DA RELIGIJSKA VJEROVANJA IMAJU UTJECAJ NA ODGOĐENO RODITELJSTVO I KAKO?

15) MISLITE LI DA PRITISAK DRUŠTVA I OKOLINE UTJEČU NA ODGOĐENO
RODITELJSTVO?